

УДК 82.0

АВТОБІОГРАФІЯ ЯК ВИД АНГЛОМОВНОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ

Кузьміна І. В.

У поданій статті розглядаються етапи становлення жанру автобіографії та автобіографічного стилю. Автор наводить етапи автобіографії, з урахуванням особливостей специфічно побудованих текстів, що підлягають загальним правилам.

Ключові слова: автобіографія, автобіографічний жанр, мовна особистість.

В статье рассматриваются становления жанра автобиографии и автобиографический жанр в частности. Приведены этапы автобиографии, с учетом особенностей специфического построения текстов, подлежащих общим правилам.

Ключевые слова: автобиография, автобиографический жанр, языковая личность.

The article considers the development of autobiographical style and its genre. The author studies various stages of autobiography, taking into account the peculiarities of specifically built texts.

Key words: autobiography, autobiographical genre, language personality.

У сучасній лінгвістиці жанр автобіографії є однією з спроб відповісти на запитання про сутність людини, яке залишається актуальним та своєчасним вже багато століть. Розглядаючи автобіографію, ми вивчаємо мовну особистість а саме поняття мовної особистості є широким та доволі об'ємним. Тому для того щоб провести вірний та глибокий лінгвістичний аналіз цього терміна важливо застосовувати різні підходи.

Дану проблематику вивчали Караулов Ю. М., Красних В. В., Ляпоп М. В., Сухих С. А. та інші, однак питання самовираження у автобіографії не є достатньо висвітленим. Саме тому розглянемо цей термін більш детально.

Термін “автобіографія” походить від грецьких слів “автос” – сам, “біос” – життя та “графіо” – пишу. Отже, автобіографія – це розповідь про життя людини, написана нею самою. В нашій роботі ми розуміємо під автобіографією опис власного життя, опис свого життя [1, с. 11].

Як відомо, автобіографії розрізняються, по-перше, по співвідношенню фізичних і “ментальних” подій - з того, скільки місця відводиться, з одного боку, вчинкам, спостереженням і оточенню автора, а з іншої – його думок і переживань. По-друге, автобіографії розрізняються за різноманітністю і широтою порушених у них проблем, що, у свою чергу, залежить від можливостей і життєвого досвіду автора, від характеру його інтересів і кругозору. По-третє, існують ще відмінності моральних властивостей, частково обумовлених деякими додатковими факторами: “активністю” і надійністю пам'яті автобіографа, його чесністю і об'єктивністю, відвертістю, з якою він розповідає про себе або вносити ті або інші оцінки. Нарешті, автобіографію розрізняють за своїм художнім достоїнством – з того вміння, з яким автор відбирає найважливіше, організовує матеріал, оцінює взаємозв'язок причин і наслідків і виявляє єдиний план за різноманітним життєвим явищем. Автобіографічне “я” насправді є текстовим дублюнком реальної людини, а також текстовою конструкцією, яка стилістично та лексично говорить сама за себе.

Історія терміна “автобіографія” сягає кінця XVIII ст. Уперше його було вжито англійською мовою у прикметниковій формі у передмові до “Віршів” Ен Єрслі (Ann Yearsley), відомої як Лактілла, видане у 1786 р. Поряд із терміном autobiography існував термін self-biography, який іноді викликав дисонанс через поєднання грецького кореня із саксонським.

Питання часу виникнення автобіографії турбує дослідників від початку автобіографічних студій. Це в певному сенсі риторичне питання, адже “вона в тій чи іншій формі була завжди притаманна історичному становленню літератури” [2, с. 110]. Ті елементи, які виявили себе наприкінці XVIII ст., існували і до цього, зустрічалися і в Античності, але були частиною інших, у порівнянні із сучасними, структур.

З початком XX століття автобіографія вступає в четвертий період свого розвитку. Нові відкриття в області психології примушували задуматися про складності людської особистості, в тому числі про несвідомих механізмах психічної діяльності. З’явилися конкуруючі ідеології, і їх суперництво виливалося вже не “війни” ідей, але в війни в буквальному сенсі цього слова – і в масштабах, перевершували голландок всі минулі конфлікти. Не дивно, що в XX ст. було написано більше автобіографій, ніж за всі попередні епохи разом узяті.

Однак було б важко виділити якусь одну з них як типову для своєї епохи. До числа кращих автобіографів XX століття можна віднести Р. Адамса, Р. Д. Честертона, Т. Драйзера, Х. Елліса, А. Жида, Е. Госса, М. Горького, Р. Джеймса, М. Твена, Р. Дж. Уеллса, У. Б. Йетса та Ж. П. Сартра [2, с. 104].

Щодо феміністичної критики, то вона активно розробляє теорію автобіографії, адже її вважають суто жіночим жанром. Е. Єлінек у праці “Традиція жіночої автобіографії: Від античності до сучасності” (1986) висловила думку про те, що жіночі і чоловічі автобіографії містять відмінності на рівні теми, стилю і суб’єкта. Теми, про які пишуть жінки, пов’язані із сім’єю, близькими друзями, хатніми справами. Акцент робиться на особистих справах – не на професійних, філософських чи історичних подіях, про які частіше пишуть чоловіки. Стиль жіночих автобіографій Е. Єлінек визначає як фрагментарний та нехронологічний характер [8]. Саме тому, ми можемо зробити висновок, що автобіографія феміністок носила більш побутовий характер.

Проте, незважаючи на свою документальну природу, автобіографія є особливим видом специфічно побудованих текстів, що підлягають загальним правилам. Як вважає Б. Г. Ананьєв, головною ознакою автобіографічних текстів є написання від першої особи, в них автор демонструє свою техніку використання мови, створює свій словесний автопортрет [3]. Мета автобіографії – уявити життя (або якусь її частину) як якесь ціле, коли описуються події відокремлені від цього певним часовим проміжком і автор може поставитися до них більш-менш неупереджено, а самі події встигли придбати в його очах більшу або меншу свідомість.

Отже, автобіографія відрізняється від щоденника, проте день за днем фіксує факти і враження. Вона відрізняється також і від спогадів (хоча їх часто плутають), тому що являє собою особисту історію автора, у той час як мемуари – історію подій, в тій чи іншій мірі зачіпають все суспільство. Автобіографію також відносять до мемуарного жанру, белетристики, літератури документального жанру. Англійський учений В. Шпентеман вважає, що існує два погляди на автобіографію: як на текст, що вміщує автобіографічні, тобто документальні, а не художні матеріали. Людину можна описати, подаючи лише факти, які стосуються її життя, розвитку поглядів та становлення у реальному світі; вона розглядається як на твір, у якому людина представляє себе так, як вона вважає за потрібне – тільки так можна розкрити свою внутрішню сутність, своє “я”.

Документальна автобіографія належить до мемуарно-біографічної прози і має за мету якнайповніше відобразити індивідуальність автора, дати перелік подій його життя, показати своєрідність його філософських концепцій, картину соціально-історичного періоду. В художній автобіографії присутні автобіографічний герой, який не завжди є відображенням автора, ліричні відступи, специфічні критерії у відборі матеріалу, елементи вимислу й узагальнення. Вона частково дотримується законів автобіографічного жанру, а частково орієнтується на тенденції сучасної їй літератури, її герой твориться за тими ж законами, що і персонаж традиційної белетристики [4, с. 28].

Усі види автобіографічної прози мають вигляд текстів. Традиційно автобіографію поділяють на художню автобіографію та автобіографічний документ.

Взагалі автобіографічні мотиви (приховано або явно) зустрічаються в поезії не так вже рідко: досить пригадати “Сатири” і “Послання” Горація, “Нове життя” Данте, “Паломництво Чайльд Гарольда” Дж. Байрона, “In Memoriam” А. Теннісона. Ті ж мотиви часто присутні в есеїстиці – у Ч. Лема, У. Хзліта, Р. Л. Стівенсона та інших авторів. Більш того, навіть особистий лист – по суті, автобіографічний “анекдот” і коментарі до нього (правда, настільки ж фрагментарні, як щоденниковий запис).

Проблема визначення жанру автобіографії значною мірою викликана її внутрішнім характером – мінливістю її меж і взаємопроникненням різних автобіографічних форм: щоденника, листування тощо (наприклад, у своєму дослідженні “Читаючи автобіографію” Сідоні Сміт та Джулія Уотсон виокремлюють 52 автобіографічні жанри). Так, іноді у щоденник включають фрагменти листування, автобіографія може містити уривки з листування і щоденника, часто автобіографії пишуть на основі щоденників – чи навпаки, автобіографія створюється у формі щоденника [7].

Серед мотивів написання автобіографії лінгвісти виокремлюють наступні: – бажання повернути мить та почуття минулого, оживити померлих близьких, на даному етапі автобіографія постає своєрідною “машиною часу”; – (ре)конструювати ідентичність, отримати терапевтичну користь, зрозуміти себе; – спосіб спілкування з оточуючими. Очевидно, що “пишуть, щоб запам’ятати себе, щоб боротися із забуттям” [3]. Відправною точкою для спогадів може стати фотокартка, сувенір, старий лист, сновидіння, згадка про певне місце.

Класичні теми автобіографії: родина; юність, хвороба, розставання; будинки, професія, подорожі, їжа; війна, служба; дружні та любовні стосунки. Для автобіографії не буває незначних сюжетів – незначні події можуть набувати великої ваги через призму пам’яті.

Автобіографія може свідомо обмежуватися відрізком життя. Класичною формою є розповіді про дитинство, як “Дитинство” Наталі Саррот, “Слова” Жан-Поля Сартра, “Саботаж кохання” Амелі Нотомб. Автобіографія може бути присвячена певному епізоду дорослого життя – подорожі, хворобі, одруженню, розлученню, – будь-якій значній події, яка заслуговує на те, щоб бути викарбуваною в окремому творі. (Автобіографічний твір “Лист до себе” Франсуази Малле-Жоріс, відноситься саме до такого типу автобіографій: у “Листі до себе” письменниця імпліцитно розповідає про своє навернення до католицизму, розкриваючи власне цю подію лише на останніх сторінках книги). Іноді епізоди, описані окремо, кінець кінцем утворюють одну велику автобіографію письменника [5].

Отже автобіографія – це специфічна форма авторського існування в слові, яка розглядається як певний жанр літератури, оскільки він полягає у вивченні мовних засобів, що репрезентують автора як мовну особистість. Всебічний опис мовної особистості як творця автобіографічного тексту дозволяє вирішенню двох проблем: синтезу образу конкретної мовної особистості та побудови характерної для неї системи переваг, визначення стратегій використання мови, вияв мовних закономірностей.

Література

1. Автобіографія // Словник української мови в 11 томах. – К.: Наукова думка, 1970. – Т. 1. – С.11.
2. Акимов А. Жизнь писатели: Заметки о биографическом жанре – Вопросы литературы. – 1996. – №12. – С.175 – 100.
3. Ананьев Б. Г. Человек как субъект познания. [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті:
<http://zubr.by/books/2904.html>
4. История всемирной литературы. / в 8 томах. – М.: Наука, 1988.
5. Лежен Ф. Когда кончается литература? Беседа с Е. Гальцовой от 28.10.2000 [Електронний ресурс] / Филипп Лежен. – Режим доступу до статті:
<http://www.item.ens.fr/index.php?id=223451>
6. Черноиваненко Е. Автобиография в истории литературы / Евгений Черноиваненко // Библия і культура [зб. наук. статей / за ред. А. Є. Нямцу]. – 2008. – № 8-9. – Чернівці : Рута, 2008. – С. 253-260.

7. Rioul, Rene. Le desir d'autobiographie, conference, 2003 [Електронний ресурс] / Rene Rioul. – Режим доступу до статті:
<http://sitapa.free.fr>.
8. Mason, Mary G. The Other Voice: Autobiographies of Women Writers / Mary G. Mason // Autobiography: Essays Theoretical and Critical / Ed. by James Olney. – Princeton. New Jersey, 1980.